

## SURİYELİ ÇAĞDAŞ ARAP ŞAİRİ NİZÂR KABBÂNÎ ÜZERİNE BAZI NOTLAR\*

Prof. Dr. Süleyman TÛLÛCÛ\*\*

### ÖZET

*Nizâr Kabbânî, Suriyeli bir diplomat, şair ve yayımcıdır.*

*Kabbânî, 21 Mart 1923 tarihinde Suriye'nin başkenti Şam'da orta halli bir tüccar ailesinin çocuğu olarak dünyaya geldi. 1930-1941 yılları arasında el-Külliyetü'l-İlmiyyetü'l-Vataniyye'de öğrenim gördü. Daha sonra Şam Üniversitesi'nde hukuk tahsil etti. 1945'te buradan mezun oldu. Bu Üniversitede öğrenci iken (1944) "Kâlet lî es-Semrâ" (Esmer Kadın Bana Dedi ki) başlıklı ilk şiirini yazdı. Hukuk Fakültesi'nden mezuniyetinin ardından, Suriye Dışişleri Bakanlığı adına Beyrut, Kahire, İstanbul, Madrid, Pekin ve Londra dâhil, çeşitli başkentlerde danışma veya kültür ataşesi görevi ile çalıştı.*

*Nizâr Kabbânî, hayatında iki kere evlendi. İlk karısı kuzeni Zehrâ idi. İkinci evliliği Belkîs er-Râvî adlı Iraklı bir kadınla oldu. Kabbânî, 30 Nisan 1998'de Londra'da öldü ve Şam'da toprağa verildi.*

*Kabbânî, Arap dünyasında en çok saygı duyulan çağdaş şairlerden biridir. Onun şiirsel üslûbu; sadeliği ve aşk, erotizm, feminizm, din ve Arap milliyetçiliği temalarını incelemede zarafeti bir araya getirir.*

**Anahtar Kelimeler:** *Nizâr Kabbânî, Belkîs er-Râvî, Erotizm, Feminizm, Arap Milliyetçiliği, Suriye, Çağdaş Arap Şiiri.*

### ABSTRACT

#### **Some Notes on Nizar Qabbani, the Syrian Contemporary Arabic Poet**

*Nizar Qabbani is a Syrian diplomat, poet and publisher.*

*Qabbani was born in the Syrian capital of Damascus to a middle class merchant family in 21 March, 1923. He studied at the National Scientific College School (al-Kulliyaa al-İlmiyya al-Wataniyya) in Damascus between 1930 and 1941.*

\* Bu yazı, yıllar önce, tarafımızdan, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul 1988-)’ne madde olarak yazılmıştı. İlgili ciltte (XXXIII) her nedense yayınlanmadı. Biz, bu yazıyı, bazı cüz’î ilâvelerle, özellikle Türk okuyucusuna yararlı olacağını düşünerek, zengin bir “Seçilmiş Kaynakça” ile yayınlamayı uygun gördük.

\*\* Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Arap Dili ve Belâgatı Anabilim Dalı.

He later studied law at the Damascus University. He graduated with a bachelor's degree in law in 1945. While a student in this University he wrote his first collection of poems entitled "Qālat lī al-Samrā" (The Brunette Told Me) in 1944. After graduating from Law School, worked for the Syrian Foreign Ministry, serving as consult or cultural attaché in several capital cities, including Beirut, Cairo, Istanbul, Madrid, Peking, and London.

Nizar Qabbani was married twice in his life. His first wife was his cousin Zahra. His second marriage was to an Iraqi woman named Balqis al-Rawi. Qabbani died in London on April 30, 1998 and he was buried in Damascus.

Qabbani is one of the most revered contemporary poets in the Arab world. His poetic style combines simplicity and elegance in exploring themes of love, eroticism, feminism, religion and Arab nationalism.

**Key Words:** Nizar Qabbani, Balqis al-Rawi, Eroticism, Feminism, Arab Nationalism, Syria, Contemporary Arabic Poetry.

"Kabbânî", Suriyeli yazarlar ailesinin ortak adıdır. İlk olarak Arap Tiyatrosu'nun kurucularından Ahmed Ebû Halîl<sup>1</sup> (ö. 1902)'den; sonra *Semerâtü'l-Fünûn* dergisinin, Makāsîd Lisesi'nin kurucusu olan 'Abdülkâdir Kabbânî (1847-1935)'den söz edilir<sup>2</sup>.

Nizâr Tevfik Kabbânî, 21 Mart 1923 tarihinde eski bir Şam evinde dünyaya geldi. Dört çocuklu orta halli bir ailenin ikinci çocuğu idi. Öğrenimini, ilkokuldan lisenin sonuna kadar Şam'da el-Külliyetü'l-İlmiyyetü'l-Vataniyye'de yaptı (1930-1941). Medresetü't-Techîz'e girdi (1941-1942). Buradan mezuniyet diplomasını aldı. Ardından dört yıllık bir öğretimden sonra Şam'da Suriye Üniversitesi (el-Câmi'atü's-Sûriyye) Hukuk Fakültesi'ni bitirdi (1942-1945). 1945 yılı Ağustosunda henüz 22 yaşında iken Suriye'nin Kahire Büyükelçiliği'nde çalışmaya başladı. Buradaki görevi 1948 yılına kadar devam etti. Sonra, 1966 yılına kadar İstanbul, Londra, Beyrut, Pekin ve Madrid'de diplomat olarak görev yapan Nizâr Kabbânî, bu yıl içinde emekli olmuş ve Beyrut'a yerleşmiştir. 1967 Haziranında Arapların İsrail karşısında uğradıkları yenilginin öfkesiyle kaleme aldığı "*Hevâmiş 'alâ Defteri'n-Nekse*" (Bozgun Notları) başlıklı şiir kitabı, şairin Mısır'da aforoz edilmesine yol açmıştır. Bu yıl içinde

<sup>1</sup> Bk. John A. Haywood, *Modern Arabic Literature 1800-1970*, London 1971, s. 60; Ahmet Savran, *19. Yy. Osmanlı Döneminde Yeni Arap Edebiyatı*, Erzurum 1991, s. 66-67.

<sup>2</sup> Meselâ bk. ez-Zirikî, *el-A'lâm*, nşr. Züheyr Fethullâh, 8. baskı, Beyrut 1989, I, 248; IV, 46; krş. İsmail Durmuş, "Kabbânî", *DİA*, XXIV, 13.

Beyrut'ta kendi adını taşıyan bir yayınevi kurmuş<sup>3</sup> ve birkaç yıl sonra ikinci eşi Belkîs er-Râvî ile evlenmiştir. Bağdat'ta tanıştığı eşi Belkîs, 12 yıllık bir beraberlikten sonra, Beyrut'ta Irak Büyükelçiliği'ne düzenlenen bir bombalı saldırıda, 1981 yılı sonlarında hayatını kaybetmiştir. Gerek bu olay gerekse siyasî şiirlerinde acımasızca eleştirdiği Arap yöneticilerin tutumları Nizâr Kabbânî'yi daha ihtiyatlı davranmaya sevk etmiştir<sup>4</sup>. Son yıllarında Londra'da yayınlanan *el-Hayât* gazetesinde on beş günde bir yazıları, şiirleri çıkan şair, nispeten rahat bir ortamda, hem Arap dünyasını, hem modern bilim ve teknoloji uygarlığını; insanî ve ilâhî değerler adına yoğun bir eleştiri bombardımanına tutuyordu. Kabbânî, 30 Nisan 1998 tarihinde Londra'da öldü ve cenazesi Şam'a getirilerek, burada aile mezarlığına gömüldü.

Kabbânî, çocukluk yıllarında güllerin, yaseminlerin süslediği bahçede resimler yapmaya çalışmış, bir ara müzikle de uğraşmış, ama sonunda şiirde karar kılmıştır. 1939 yılında şiir yazmaya başlamış ama bir şair olarak ilk çıkışını henüz Hukuk Fakültesi öğrencisi iken, 1944 Eylülünde kendi imkânları ile yayımladığı (300 nüsha) "*Kâlet li es-Semrâ*" (Esmer Kadın Bana Dedi ki) adlı şiir kitabı ile yapmıştır<sup>5</sup>. Diliyle ve anlatımıyla olduğu kadar, muhtevasıyla da -özellikle kadına ve cinselliğe yaklaşımındaki cüretiyle- geleneksel şiir ve ahlâk anlayışının sınırlarını zorlayan bu eser, II. Dünya Savaşı kuşağının yaşadığı kaygı, kayboluş ve duygusal bastırılma gibi konuların cüretli bir yorumu niteliğindedir. Kitap yayınlanınca muhafazakâr ve geleneksel değerlere önem veren çevrelerin şiddetli tepkilerini üstüne çekmiş ve hem şekil, hem de muhteva açısından geleneksel Arap şiir tarzından bir sapma olarak değerlendirilmiştir.

Tüm bu rahatsızlık ve karşı çıkışlara rağmen, Nizâr Kabbânî, Arap halkının bilinç ve duygularını korku, yılginlık ve içine düştüğü ikilemden kurtarmaya çalıştığını ileri sürerek, ilk dönem şiirlerinde eski belâgat putlarını yıkmaya çalışır; uçarı ve cinselliği ön plâna çıkaran şiirler yazar. O, kuşağının duygusal sorunlarını açık seçik bir biçimde kâğıda dökmekten çekinmemiştir. Öyle ki, bazıları onun şiirlerinde "tarihin gündaplarında ve taklitçilikte hapsolup kalmış" Arap gençliği için bir çıkış yolu görmüşlerdir<sup>6</sup>.

<sup>3</sup> Hannâ el-Fâhûrî, *el-Câmi' fi Târîhi'l-Edebi'l-Arabî: el-Edebü'l-Hadîs*, Beyrut 1986, II, 686; Robert B. Campbell, *A'lâmü'l-Edebi'l-Arabiyyi'l-Mu'âsir, Siyer ve Siyer Zâtîyye*, Beyrut 1996, II, 1084; Aysel Ergül (Keskin), *Şiirin Galip Aşkın Devrik Kralı Nizâr Kabbânî'de Aşk ve Kadın*, Ankara 2006, s. 39.

<sup>4</sup> İbrahim Demirci, "Nizar Kabbânî de Kim?", *Yeni Şafak*, 21 Mayıs 1998, s. 13.

<sup>5</sup> A. mlf., a.g.m., s. 13.

<sup>6</sup> Nizâr Kabbânî, *İşgal Altında*, çev. Turan Koç-İbrahim Demirci, Kayseri 1996, Turan Koç'un yazdığı giriş, s. VII vd.

Nizâr Kabbânî, şiir yazmaya başladığı andan itibaren kendi dilini bulur ve kendi ifadesiyle, “Onu insanların, tüm insanların pencerelerine konan bir kuş hâline getirir.” Onun zengin, özverili ve coşkun bir tabiatı vardır. Şiirleri Arap dünyasının hemen her yerinde yayılmıştır. Yirmiyi aşkın şiiri, başta Muhammed ‘Abdülvehhâb olmak üzere, çeşitli bestekârlarca bestelenmiş, Ümmü Külsûm’dan Mâcide Rûmî’ye kadar çeşitli şarkıcılar tarafından kırk yıldır söylenegelmiştir.

Nizâr Kabbânî’nin şiirleri, genel olarak kadın ve siyaset olmak üzere iki ana temadan meydana gelir. Kadın konusu, sanat yaşamının bütün safhalarında yer alır ve gelişim bakımından süreklilik gösteren en geniş tema olur<sup>7</sup>.

Birçoklarınca “Kadın Şairi”, “Arap Milletinin Şairi” ve “Bütün Nesillerin Şairi” olarak nitelendirilmiş olan Kabbânî’nin ilk şiirlerinde, daha ziyade, sembolizmin hâkim olduğunu görürüz. Ayrıca şiirine daha yakından baktığımızda, onun varoluşsal bir özellik taşıdığını anlamakta pek güçlük çekmeyiz.

Diğer taraftan, Nizâr Kabbânî’nin büyük bir yekûn tutan şiirleri İslâm’ın temel hükümleri ve inanç esasları açısından değerlendirilmiş ve bunlarda İslâm’a aykırı bazı noktalara rastlandığı iddia edilmiştir. Nitekim Sa’id b. Nâsır el-Gâmîdî, “Nizâr Kabbânî...ve'l-Harb ‘ale'l-Akide ve’s-Şer’â” (*el-Müctema’*, Küveyt, sy. 1300 (22 Muharrem 1419/19.5.1998), s. 45-47) başlıklı yazısında, bu noktaları, onun bazı eserlerinden alıntılar yaparak göstermeye çalışmıştır.

Türkiye’de Nizâr Kabbânî, muhtemelen ilk kez, *Edebiyat* (yayınlayan: Nuri Pakdil) dergisinde görüldü. Nuri Pakdil’in hazırladığı *Çağdaş Arap Şiiri/Güldeste* (Ankara 1976)’de “Doğu” başlıklı şiiriyle yer aldı. Turan Koç’un dilimize kazandırdığı kimi şiirleriyle İbrahim Demirci’nin çevirdiği bazı şiir ve yazıları “*İşgal Altında*” adıyla kitaplaştı (Rey Yayıncılık, Kayseri 1996). Yukarıda kaydettiğimiz “*Kasâ'id Mağdûbün ‘aleyhâ*” başlıklı şiir kitabı, “*Gazaba Uğramış Şiirler*” adıyla, İbrahim Demirci tarafından Türkçeye çevrildi (Mavi Yayıncılık, İstanbul 1997). Son yıllarda, Beyrut’ta günlük hayatı anlatan denemeleri İbrahim Demirci tarafından Türkçeye tercüme edilerek “*Ben Beyrut*” adıyla kitaplaştı (Hece Yayınları, Ankara 1999). Daha önceleri ve son zamanlarda da bazı şiir ve yazıları İbrahim Demirci ve Turan Koç tarafından Türkçeye çevrilerek *Yedi İklim*, *Çerağ*, *Edebiyat*, *Hece* gibi dergilerde yayımlanmıştır. Diğer yandan, Laurent Mignon, “*Kitâbü'l-Hub*” adlı kitabını “*Aşkın Kitabı*” başlığı ile Türkçeye çevirip yayınladı (Ayışığı Kitapları, İstanbul 2000). Müteakiben Kabbânî’nin

<sup>7</sup> Salih Tur, “Nizâr Kabbânî’nin Aşk Şiirlerinde Annelik”, *Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*, yıl: VI, sy. 20 (Kış 2006), s. 118.

dilimize tercüme edilen diğer şiir kitapları şunlardır: *Hüzünlü İrmak*, çev. Metin Fındıkcı, İyi Şeyler Yayıncılık, İstanbul 2000; *Yasak Şiirler*, çev. Kemal Yüksel, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2002; *Gözlerinin Mavi Limanında; Aşk-Kadın-Hüzün Şiirlerinden Seçmeler*, Arapçadan çev. Rıza Halilov-Aysel Ergül, Birey Yayınları, İstanbul 2002; *Seninle Evlendim Ey Özgürlük!*, çev. Kemal Yüksel, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2003. Bu arada, Aysel Ergül (Keskin)'ün onun hakkında kaleme aldığı geniş kapsamlı bir inceleme (*Şiirin Galip Aşkın Devrik Kralı Nizâr Kabbânî'de Aşk ve Kadın*, Araştırma Yayınları, Ankara 2006) ile Salih Tur'un onun hayatı, sanatı ve şiirleri üzerine hazırladığı doktora tezini (*Nizâr Kabbânî; Hayatı, Sanatı ve Şiirleri*, danışman: Prof. Dr. Rahmi Er, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2005) kaydetmemiz gerekir.

### Eserleri:

Velüt bir şair ve yazar olan Kabbânî, 60'a yakın eser yazmıştır<sup>8</sup>. Bunların çoğunu şiir kitapları oluşturur. Ayrıca bazı nesir kitapları (inceleme, tiyatro, otobiyografi) da vardır.

### A- Şiir Kitapları:

Kabbânî'nin sayıları 44'ü bulan şiir kitaplarından bazıları şunlardır:

1. *Kâlet lî es-Semrâ'*, Dimaşk 1944; 2. *Tufûletü Nehd*, Dimaşk 1948; 3. *Samba*, Dimaşk 1949; 4. *Enti lî*, Beyrut 1950; 5. *Kasâ'id*, Beyrut 1956; 6. *Habîbetî*, Beyrut 1961; 7. *eş-Şî'r Kındîl Ahdar*, Beyrut 1963 (Makaleler ve bazı şiirler); 8. *er-Resm bi'l-Kelimât*, Beyrut 1967; 9. *Hevâmiş 'alâ Defferi'n-Nekse*, Beyrut 1967; 10. *Yevmiyyâtü İmre'e lâ Mübâliye*, Beyrut 1968; 11. *Feth*, Beyrut 1968; 12. *Şu'arâ'ü'l-Ardî'l-Muhtelle: el-Kuds*, Beyrut 1968; 13. *İfâde fî Mahkemeti's-Şî'r*, Beyrut 1969; 14. *Menşûrâtün Fidâ'iyye 'alâ Cüdrâni İsrâ'îl*, Beyrut 1969; 15. *Kitâbü'l-Hub* Beyrut 1970 ("Aşkın Kitabı" adıyla Türkçeye tercüme edilmiştir, yuk. bk.); 16. *Kasâ'id Mütevahhişe*, Beyrut 1970; 17. *Lâ*, Beyrut 1970; 18. *Mi'etü Risâleti Hub*, Beyrut 1970; 19. *Ahlâ Kasâ'idî*, Beyrut 1970; 20. *Eş'ârün Hârice 'ale'l-Kânûn*, Beyrut 1972 ("Yasak Şiirler" adıyla Türkçeye tercüme edilmiştir, yuk. bk.); 21. *İlâ Beyrûti'l-Ünsâ ma'a Hubbî*, Beyrut 1976; 22. *Külle 'Âm ve Enti Habîbetî*, Beyrut 1977; 23. *Ühibbûki... Ühibbûki... ve'l-Bakriyyetü Te'tî*, Beyrut 1978; 24. *el-A'mâlü's-Şî'riyyetü'l-Kâmile*, I-II, Beyrut 1978; 25. *Hâkezâ Ektübü Târîha'n-Nisâ'...*, Beyrut 1981; 26. *Kâmûsü'l-Âşıkîn*, Beyrut 1981; 27. *el-A'mâlü's-Siyâsiyyetü'l-Kâmile*, Beyrut 1981; 28. *Kasîdetü*

<sup>8</sup> Bu hususta geniş bilgi için bk. Hannâ el-Fâhûrî, a.g.e., II, 689-690; Robert B. Campbell, a.g.e., II, 1086-1087.

*Belkîs*, Beyrut 1982 (Beyrut'ta Irak Büyükelçiliği'ndeki patlamada öldürülmüş olan eşi Belkîs'in hatırası için yazılmış şiir); 29. *Eş'ârün Mecnûne* (Selîm Berekât'ın seçtiği ve yayımladığı şiirler), Beyrut 1983; 30. *Kasâ'id Mağdûbün 'aleyhâ*, Beyrut 1986 ("Gazaba Uğramış Şiirler" adıyla Türkçeye tercüme edilmiştir, yuk. bk.); 31. *Tezevvectüki... Eyyetühe'l-Hürriyye*, Beyrut 1988 ("Seninle Evlendim Ey Özgürlük!" adıyla Türkçeye tercüme edilmiştir, yuk. bk.); 32. *Lâ Gâlib ille'l-Hub*, Beyrut 1989; 33. *Hel Tesma'îne... Sahîle Ahzânî?*, Beyrut 1991; 34. *Hevâmiş 'ale'l-Hevâmiş*, Beyrut 1991; 35. *Kasîdetü Maya*, Beyrut 1993.

#### B- İnceleme ve Tiyatro Eserleri:

1. *'Anî's-Şî'r ve'l-Cins ve's-Sevre*, Beyrut 1972 (Şair Münîr el-'Akîş'le karşılıklı konuşma/diyalog); 2. *el-Kitâbe, 'Amelün İnkilâbî*, Beyrut 1975 (Makaleler); 3. *Şey' mine'n-Nesr*, Beyrut 1979; 4. *el-Mer'e fî Şî'rî ve fî Hayâtî*, Beyrut 1981 (Şairle (Kabbânî) karşılıklı konuşmalar); 5. *Mâ Hüve's-Şî'r?*, Beyrut 1981 (Makale); 6. *el-'Asâfirü lâ Tatlûbü Te'sîrete Dühûl*, Beyrut 1981 (Şairin akşamlarına başladığı sözler); 7. *...Ve'l-Kelimât Ta'rîfû'l-Gadab, I-II*, Beyrut 1983 (Kitaplardan seçme nesirler); 8. *Cumhûriyyetü Cünûnistân*, Beyrut 1988 (Üç perdelik oyun); 9. *La'ibtü bi-İtkân ve hâ Hiye Mefâtihî*, London 1990 (Diyaloglar).

#### C- Otobiyografi:

1. *Kıssatî ma'a's-Şî'r: Sîre Zâtîyye*, London 1973; 2. *es-Sîretü'z-Zâtîyye... li-Sayyâf 'Arabî*, London 1987.

### SEÇİLMİŞ KAYNAKÇA

Abdelkadir, Suad, *Shaping Women's Identity in Kabbani's Poetry*, London 1996.  
Ahmed Ziyâde, *Nizâr: Şâ'irü'l-Hub ve'l-Merah*, Kahire 1996.  
'Âmir Mübeyyid-Muhammed Kerzûn, *Nizâr Kabbânî: Rahîlü Kârre Şî'riyye*, Humus 1998.  
Amra, Nancy, *Kabbânî: Şâ'irü'l-Mer'e*, Amman 1997.  
Bedir, Atif, "Gazaba Uğramış Şiirler, Nizar Kabbânî", *Hece*, yıl: 1, sy. 12 (Aralık 1997), s. 111-112.  
Campbell, Robert B., *A'lâmü'l-Edebi'l-'Arabiyyi'l-Mu'âsir, Siyer ve Siyer Zâtîyye*, Beyrut 1996, II, 1084-1087.  
Cihâd Fâdil, *Fetâfîtü Şâ'ir ve Vakâ'i'u Ma'reke ma'a Nizâr Kabbânî*, Kahire 1989.  
Demirci, İbrahim, "Nizar Kabbânî de Kim?", *Yeni Şafak*, 21 Mayıs 1998, s. 13.  
Er, Rahmi, *Çağdaş Arap Edebiyatı Seçkisi (Şiir-Öykü)*, Ankara 2004, s. 63-73.

Ergül, Aysel, "Nizâr Kabbânî'nin "el-Mecd li'd-Dafâ'iri't-Tavîle" Şiiri Üzerine Yapısal İnceleme Denemesi", *Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sy. 27 (Aralık 2001), s. 73-87.

\_\_\_\_\_, "Nizâr Kabbânî'nin "el-Mecd li'd-Dafâ'iri't-Tavîle" Şiirinin Anlam Yapısı Yönünden İncelenmesi", *Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, c. 2, sy. 28-29 (Haziran-Aralık 2002), s. 59-74.

\_\_\_\_\_, *Şiirin Galip Aşkın Devrik Kralı Nizâr Kabbânî'de Aşk ve Kadın*, Ankara 2006.

el-Esed, Felek Cemîl, *et-Tehaddî ve'r-Refd fi Şî'ri Nizâr Kabbânî*, Yüksek Lisans Tezi, Câmî'atü Tişrîn, 2000.

el-Fâhûrî, Hannâ, *el-Câmi' fi Târihi'l-Edebi'l-'Arabî: el-Edebü'l-Hadîs*, Beyrut 1986, II, 686-697.

el-Gâmidî, Sa'îd b. Nâsır, "Nizâr Kabbânî...ve'l-Harb 'ale'l-'Akîde ve's-Şerî'a", *el-Müctema'*, Küveyt, sy. 1300 (22 Muharrem 1419/19.5.1998), s. 45-47.

Hasan Âl-i Bilâl, "Nizâr Kabbânî, Kelimât Mülevvene ba'de'r-Rahîl", *el-'Âlem*, London, sene: 14, sy. 620 (12 Muharrem 1419/9 Mayıs 1998), s. 24-25.

Hırsto Necm, *en-Nercisiyye fi Edebi Nizâr Kabbânî*, Beyrut 1983.

"Kabbânî", *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, İstanbul 1986, X, 6138.

el-Keyyâlî, Sâmi, *el-Edebü'l-'Arabiyyü'l-Mu'âsır fi Sûriyye: 1850-1950*, Kahire 1968, s. 438-449.

Mansour, Wisam, "Kabbani's Women: From the Sultan's Wife to the Lady Friend in Exile", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, c. 44, sy. 1 (2004), s. 1-15.

Mignon, Laurent, "Işk ve Aşkın Buluştuğu ve Ayırıştığı Yer: Nizâr Kabbânî ve Cemal Süreya'nın Şiirinde Sevgili ve Mesaj", *Doğu Batı*, yıl: 7, sy. 26 (Şubat-Mart-Nisan 2004), s. 111-123.

Mü'minât eş-Şâmî, *el-Îkâ' fi Şî'ri Nizâr Kabbânî*, Yüksek Lisans Tezi, Câmî'atü Dimaşk, 2002.

Nizâr Kabbânî, *Kıssatî ma'a's-Şî'r: Sîre Zâtîyye*, London 1973.

\_\_\_\_\_, *Arabian Love Poems*, full Arabic and English texts edited and translated by Bassam K. Frangieh and Clementina R. Brown, Washington, D. C. 1993.

\_\_\_\_\_, *On Entering the Sea: The Erotic and Other Poetry of Nizar Qabbani*, translated from the Arabic by Lena Jayyusi et al., New York 1995.

\_\_\_\_\_, *İşgal Altında*, çev. Turan Koç-İbrahim Demirci, Kayseri 1996.

- \_\_\_\_\_, *Gazaba Uğramış Şiirler*, çev. İbrahim Demirci, İstanbul 1997.
- \_\_\_\_\_, *Ben Beyrut*, çev. İbrahim Demirci, Ankara 1999.
- \_\_\_\_\_, *Aşkın Kitabı*, çev. Laurent Mignon, İstanbul 2000.
- \_\_\_\_\_, *Hüzünlü İrmak*, çev. Metin Fındıkcı, İstanbul 2002.
- \_\_\_\_\_, *Yasak Şiirler*, çev. Kemal Yüksel, İstanbul 2002.
- \_\_\_\_\_, *Gözlerinin Mavi Limanında; Aşk-Kadın-Hüzün Şiirlerinden Seçmeler*, Arapçadan çev. Rıza Halilov-Aysel Ergül, İstanbul 2002.
- \_\_\_\_\_, *Seninle Evlendim Ey Özgürlük!*, çev. Kemal Yüksel, İstanbul 2003.
- \_\_\_\_\_, *Republic of Love: Selected Poems in English and Arabic*, translated from the Arabic by Nayef al-Kalali, edited by Lisa Kavchak, London-New York 2003.
- Nizâr Kabbânî: Şâ'irün li-Küllil-Ecyâl*, I-II, haz. Muhammed Yûsuf Necm, Beyrut 1998.
- Sa'îd Beşîr, *Kabbânî: Şâ'irü'l-Hub ve'l-Elem*, Amman 1997.
- Tur, Salih, *Nizâr Kabbânî: Hayatı, Sanatı ve Şiirleri*, Doktora Tezi, danışman: Prof. Dr. Rahmi Er, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2005.
- \_\_\_\_\_, "Nizâr Kabbânî'nin Aşk Şiirlerinde Annelik", *Nûsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*, yıl: VI, sy. 20 (Kış 2006), s. 117-132.
- Velîd Ebû Zahr, *el-Vatanü'l-'Arabî*, sy. 1105 ( 8 Mayıs 1998)'deki yazısı.